

Tomasz Stolarczyk

Popisy Publiczne Uczniów Szkoły Wydziałowej w Łęczycy z 1826 i 1827 roku

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie 2 źródeł do historii Szkoły Wydziałowej w Łęczycy. Są to zaproszenia jej rektora *Na Popis Publiczny uczniów Szkoły Wydziałowej Łęczyckiej mający się odbywać w dniach 26 i 27 Lipca 1826 roku* (dalej: *Popis 1826*) oraz *Na Popis Publiczny Uczniów Szkoły Wydziałowej Łęczyckiej mający się odbywać w dniach 27 i 28 Lipca 1827 r.* (dalej: *Popis 1827*), przechowywane w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego i Wojewódzkiej Bibliotece im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi¹.

Przy opracowaniu tego tematu pomocne okazały się m. in.: *Rocznik Instytutów Religijnych i Edukacyjnych w Królestwie Polskim* z lat 1824-1830², a także monografia Łęczycy Michała Rawicza (Rawity)-Wiatnowskiego z 1899 r.³ oraz rozdział o Łęczycy w czasie zaborów autorstwa Stefana Pytłasa, Ryszarda Rosina i Krzysztofa Woźniaka z najnowszej monografii tego miasta⁴, a także rozdział o dziejach szkolnictwa średniego w Łęczycy do 1939 r. pióra Mirosława Pisarkiewicza⁵. Przydatne okazały się również artykuły Wandy Puget o zespole jezuickim w Łęczycy⁶ oraz Mieczysław

¹ Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego (dalej: BUŁ), sygn. P 18986/1826: *Na Popis Publiczny uczniów Szkoły Wydziałowej Łęczyckiej mający się odbywać w dniach 26 i 27 Lipca 1826 roku*, w Warszawie 1826 (dalej: *Popis 1826*); Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi (dalej: WBPLódź), sygn. 356547/86: *Na Popis Publiczny Uczniów Szkoły Wydziałowej Łęczyckiej mający się odbywać w dniach 27 i 28 Lipca 1827 r.*, w Warszawie 1827 (dalej: *Popis 1827*).

² *Rocznik Instytutów Religijnych i Edukacyjnych w Królestwie Polskim* (dalej: RIRIE), 1, 1824; 2, 1826/1827; 3, 1830.

³ M. Rawicz-Wiatnowski, *Monografia Łęczycy*, Kraków 1899.

⁴ S. Pytłas, R. Rosin, K. Woźniak, *Lata zaborów [w:] Łęczyca. Monografia miasta do 1990 roku*, red. R. Rosin, Łęczyca 2001, s. 225-350.

⁵ M. Pisarkiewicz, *Przyczynek do dziejów szkolnictwa średniego w Łęczycy (do 1939 roku) [w:] Z dziejów Liceum Ogólnokształcącego im. Kazimierza Wielkiego w Łęczycy*, Łęczyca 2006, s. 19-32.

⁶ W. Puget, *Zespół jezuicki w Łęczycy*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”, t. 32, 1987, s. 17-26.

Adrianek o bibliotekach publicznych Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego do 1831 r.⁷ Przy identyfikacji niektórych książek znajdujących się w bibliotece Szkoły Wydziałowej posłużono się *Bibliografią polską* Karola Estreichera⁸.

Artykuł zawiera oprócz wstępu następujące części: *Krótki rys historyczny Łęczyckiej Szkoły Wydziałowej*, *Popisy Uczniów* oraz *Znaczenie popisów uczniowski jako źródła do dziejów Łęczyckiej Szkoły Wydziałowej*.

Krótki rys historyczny Łęczyckiej Szkoły Wydziałowej

Początki Łęczyckiej Szkoły Wydziałowej sięgają czasów kolegium jezuickiego, będącego szkołą średnią, istniejącego tutaj w latach 1730-1773. Po kasacie zakonu kolegium zostało przejęte przez Komisję Edukacji Narodowej (KEN), która utworzyła w jego miejsce Szkołę Podwydziałową. Należała ona najpierw do wydziału wielkopolskiego, a następnie do mazowieckiego z siedzibą w Warszawie⁹.

Po wcieleniu Łęczyca do Prus w wyniku II rozbioru Polski w 1793 r. nowi władcy wymienili większość kadry i wprowadzili język niemiecki jako wykładowy. Zabroniono również przyjmowania w dalszym ciągu ubogich uczniów, którzy tutaj mieli swój internat. W latach 1796-1797 rząd pruski zajął gmachy pojezuickie i mury niewykończono kościoła. Urządzono w nich koszały (gmach kolegium) oraz magazyn (kościół), a nauczycieli zmuszono do ich opuszczenia. Szkoła przestała wówczas faktycznie istnieć, a w jej miejsce w 1798 r. powołano męską szkołę elementarną¹⁰.

W 1809 r. Izba Edukacji Narodowej (od 1812 r. Dyrekcja Edukacji Narodowej) utworzyła w Łęczyca Szkołę Wydziałową. Ulokowano ją w kamienicy zaadaptowanej z dawnego kolegium jezuickiego. Początkowo była to trzyklasowa placówka edukacyjna połączona ze szkołą elementarną. Pierwszym jej rektorem został Antoni Bader, następnym w latach 1814-1816 Fryderyk Busow, w latach 1816-1819 obowiązki rektora pełnił Paweł Wnorowski, od 1819 do 1830 r. rektorem był Jan Jerzy Szmidel, następnie w latach 30. XIX w. Karol Bystry, od końca lat 40. XIX w. do 1864 r., z tytułem nadzorcy, Teodor Dobrycz, po nim Ignacy Jezierski, a od 1865 r. szkoła pozostawała pod nadzorem P. Sobolewskiego¹¹.

⁷ M. Adrianek, *Biblioteki publicznych szkół średnich Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego do r. 1831*, „Roczniki Biblioteczne” R. 22, 1978, s. 11-55.

⁸ K. Estreicher, *Bibliografia polska*, cz. III: *Obejmująca druki stolec XV-XVIII w układzie abecadłowym* (dalej: Estreicher), t. 2, 9, 11, 14, 19, 22, Kraków 1894-1939; idem, *Bibliografia polska XIX stulecia*, wyd. drugie (dalej: Estreicher XIX), t. 2, Kraków 1961.

⁹ O szkole jezuickiej i powstałej w jej miejsce szkole KEN zob. M. Rawicz-Witanowski, *op. cit.*, s. 175-179; J. Poplatek, *Komisja Edukacji Narodowej. Udział byłych jezuitów w pracach Komisji Edukacji Narodowej*, Kraków 1973, s. 155-164; Łęczyca, [w:] *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995*, opr. L. Grzebiń, Kraków 2004, s. 387; R. Rosin, *Od początku XVII w. do schyłku XVIII w.*, [w:] *Łęczyca. Monografia miasta do 1990 roku*, red. R. Rosin, Łęczyca 2001, s. 220-224; M. Pisarkiewicz, *op. cit.*, s. 23-25.

¹⁰ M. Rawicz-Witanowski, *op. cit.*, s. 179-180; W. Puget, *op. cit.*, s. 23; M. Pisarkiewicz, *op. cit.*, s. 24.

¹¹ M. Rawicz-Witanowski, *op. cit.*, s. 180-181; S. Pytlaś, R. Rosin, K. Woźniak, *op. cit.*, s. 328-330; M. Pisarkiewicz, *op. cit.*, s. 25.

W 1814 r. Rosjanie zajęli częściowo budynki szkolne na lazaret. Od 1816 r. szkoła z wolna podnosiła się z upadku, ale w latach 1819-1820 ponownie przeżywała duże problemy. W 1821 r. zniesiono klasę elementarną i dodaną IV klasę. W czasie powstania listopadowego szkoła działała bez większych zakłóceń, z wyjątkiem 3 kwartału 1831 r., kiedy to większość uczniów rozjechała się do domów wobec zagrożenia wybuchem epidemii cholery¹².

W latach 1833-1836 wybudowano w Łęczycy przy ówczesnej ulicy Targowej (obecnie Aleje Jana Pawła II budynek Zespołu Szkół im. Jadwigi Grodzkiej), nowy gmach dla Szkoły Wydziałowej. Natomiast w starym budynku (pojezuickim) utworzono koszary¹³.

Po 1833 r. wprowadzono tzw. opiekunów szkoły (w miejsce dotychczasowych dozorców), którymi mogli być miejscowi proboszczowie. Dokonano również zmian programowych w nauczaniu – usunięto historię Polski, wprowadzono natomiast historię i geografę Rosji oraz język rosyjski, a od lat 60. XIX w. także grecki (w roku szkolnym 1857/1858 nauka języków obcych w klasie V stanowiła 40% lekcji). Na początku lat 60. XIX w. w łęczyckiej szkole wykładano 17 przedmiotów, podczas gdy w latach 20. tegoż wieku 12¹⁴.

Lata 30. i 40. XIX w. należały do jednych z najlepszych w dziejach łęczyckiej Szkoły Wydziałowej. Jej ówczesny rektor, wspomniany wyżej K. Bystry otrzymał w roku szkolnym 1839/1840 nagrodę dla najlepszych dyrektorów szkół średnich w Królestwie Polskim¹⁵.

W 1840 r. Szkołę Wydziałową przemianowano na Obwodową (w myśl ustawy szkolnej z 1833 r.), a w 1842 na Powiatową. W 1852 r. utworzono V klasę, a sama szkoła miała odtąd profil pedagogiczny. Od roku szkolnego 1862/1863 szkoły powiatowe miały realizować program nauczania V klasy gimnazjalnej, aby absolwenci mogli kontynuować edukację w wyższych klasach¹⁶.

Czesne w łęczyckiej Szkole Wydziałowej wynosiło w latach 20. XIX w. 9 złp za semestr, ale w pierwszym semestrze roku szkolnego 1833/1834 już 50 złp. Podniesienie opłat było spowodowane doraźnymi represjami przeciwko szkolnictwu średniemu po upadku powstania listopadowego. Skutkowało to spadkiem liczby uczniów w drugim semestrze, gdyż podwyżka zmusiła rodziców, ze względów materialnych, do niezapisywania dalszego dzieci. Spowodowało to ponowne obniżenie czesnego już w 1834 r. i powrotem większości uczniów do szkoły¹⁷.

¹² M. Rawicz-Witanowski, *op. cit.*, s. 182; S. Pytlaś, R. Rosin, K. Woźniak, *op. cit.*, s. 330-331; M. Pisarkiewicz, *op. cit.*, s. 25.

¹³ M. Pisarkiewicz, *op. cit.*, s. 25.

¹⁴ S. Pytlaś, R. Rosin, K. Woźniak, *op. cit.*, s. 330-331.

¹⁵ Ibidem, s. 331; M. Pisarkiewicz, *op. cit.*, s. 25.

¹⁶ S. Pytlaś, R. Rosin, K. Woźniak, *op. cit.*, s. 330-331; M. Pisarkiewicz, *op. cit.*, s. 25.

¹⁷ S. Pytlaś, R. Rosin, K. Woźniak, *op. cit.*, s. 330; M. Pisarkiewicz, *op. cit.*, s. 25.

W latach 1834-1838 w miejscowej Szkole Wydziałowej wydawano drukowane w Warszawie *Akta uroczyste rocznego biegu nauk*, stanowiące rodzaj księgi pamiątkowej dla absolwentów¹⁸. Szkoła cieszyła się przez cały okres swojego istnienia dużą popularnością wśród młodzieży – niejednokrotnie większość uczniów pochodziła spoza Łęczycy. Miała dobrą kadre, a od 1864 r. co najmniej 17 nauczycieli posiadało wykształcenie wyższe¹⁹.

W 1866 r. w ramach represji popowstaniowych carat zlikwidował łęczycką Szkołę Wydziałową (Powiatową). Jej kontynuacją było uruchomienie Kursów Pedagogicznych. W 1869 r. przekształcono je w rosyjskie Seminarium Nauczycielskie²⁰.

Popisy Uczniów

Popis 1826 został wydany w formie dwunastostronicowego poszytu w Warszawie w 1826 r., a wydrukowany w Drukarni Józefa Węckiego. Na stronie tytułowej znajduje się informacja, że Rektor w imieniu szkoły zaprasza na ów *Popis* „Prześwietną Publiczność”²¹. Na drugiej stronie *Popisu 1826* znajduje się adnotacja, że wydrukowano go „za pozwoleniem cenzury rządowej”²².

Popis 1826 został podzielony na następujące części: *Porządek, którym Popis odbywać się będzie*, *Rozkład Nauk*, *Zbiory Naukowe* i krótką rozprawę pt.: *Rzut oka na rozszerzenie się i ustalenie religii chrześcijańskiej w Litwie*²³.

W *Porządku...* poinformowano w jakich godzinach odbędą się publiczne zaprezentowania (popisania się) uczniów z poszczególnych przedmiotów. I tak w dniu 26 lipca od godziny 8 rano do godziny 9 rano miał odbyć się popis z nauki religii i obyczajów, od godziny 9 rano do 10.30 rano z języka polskiego, od 10.30 rano do godziny 12 z arytmetyki i algebry, od godziny 3 po południu do godziny 4 z geografii, od godziny 4 do godziny 5 z języka niemieckiego, a od godziny 5 do godziny 6 z fizyki. Z kolei następnego dnia od godziny 8 rano do godziny 9.30 miała odbywać się prezentacja uczniów z języka łacińskiego, od godziny 9.30 do godziny 10 z języka francuskiego, od godziny 10 do 11.15 z geometrii, od godziny 11.15 do 12 z historii Polski, od godziny 3 po południu do godziny 4 z historii naturalnej, od godziny 4 do godziny 5 z historii powszechnej, a od godziny 5 do 5.30 z deklamacji²⁴. W czasie popisu uczniowie mieli także wykazać się umiejętnością kaligrafii i sporządzaniem rysunków *ręcznych iak i topograficznych*²⁵. W części tej poinformowano również, że po owym popisie zostaną wyczytani ci uczniowie, którzy się *obyczajnością i pilnością w naukach odznaczyli*, następnie zostaną wręczone

¹⁸ M. Rawicz-Witanowski, *op. cit.*, s. 182; M. Pisarkiewicz, *op. cit.*, s. 25.

¹⁹ S. Pytlaś, R. Rosin, K. Woźniak, *op. cit.*, s. 331; M. Pisarkiewicz, *op. cit.*, s. 25.

²⁰ M. Rawicz-Witanowski, *op. cit.*, s. 182; S. Pytlaś, R. Rosin, K. Woźniak, *op. cit.*, s. 331; M. Pisarkiewicz, *op. cit.*, s. 26.

²¹ BUŁ. *Popis 1826*, s. 1.

²² *Ibidem*, s. 2.

²³ *Ibidem*, s. 3-12.

²⁴ *Ibidem*, s. 3.

²⁵ *Ibidem*, s. 4.

im nagrody, a po ogłoszeniu promocji do następnych klas miało odbyć się uroczyste odśpiewanie hymnu *Te Deum* w łęczyckim kościele parafialnym²⁶.

W części zatytułowanej *Rozkład nauk* wymieniono nauczycieli poszczególnych przedmiotów nauczanych w łęczyckiej szkole w roku szkolnym 1825/1826. Religii i obyczajów uczył wówczas w pierwszym półroczu ks. prefekt Piotr Polkowski, a po jego rezygnacji w drugim semestrze inni nauczyciele, a w końcu proboszcz miejscowy ks. Wincenty Odrobiński, który zgodnie z zaleceniami Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego nauczał tego przedmiotu przez 4 godziny tygodniowo. Lekcji języka polskiego było w I klasie 6 godzin w tygodniu, a nauczycielem był Marcin Paszkowski, natomiast w klasach II-IV 4 godziny w tygodniu, a nauczycielem magister nauk pięknych Jan Pyrkie. Z kolei języka łacińskiego nauczał po 4 godziny w I klasie wspomniany M. Paszkowski, a w klasach II-IV wspomniany wyżej K. Bystry. Nauczycielami języka niemieckiego byli: w II klasie (2 godziny) M. Paszkowski, w III klasie (3 godziny) w pierwszym półroczu Bernard Kussy, w drugim semestrze Konstanty Laurysiewicz, w IV klasie (3 godziny) sam rektor szkoły J. J. Szmidel. Języka francuskiego (wówczas po raz pierwszy wprowadzonego do szkoły do IV klasy po 2 godziny tygodniowo) z kolei nauczał wspomniany J. Pyrkie. Matematykę wykładali: w klasach I, II i III po 5 godzin tygodniowo Wacław Krajewski, a w klasie IV wspomniany J. J. Szmidel. Nauczycielami historii naturalnej byli: w I klasie (4 godziny) wspomniany już M. Paszkowski, a w klasach II-IV Józef Pinko, magister nauk przyrodzonych, których również wraz z tym przedmiotem wyładał także Fizykę. Geografię wykładali: w pierwszym półroczu wspomniany wyżej B. Kussy, który jednak z powodu złego stanu zdrowia zrezygnował z pracy w szkole, a w jego miejsce został zatrudniony na tym stanowisku wspomniany wyżej K. Laurysiewicz. Nauczał on geografii w klasach I, II i IV po 2 godziny tygodniowo; w klasie III zajmował się tym rektor J. J. Szmidel. Historii powszechnej nauczali z kolei: w I klasie wspomniany M. Paszkowski po 2 godziny, a w następnych klasach, również po 2 godziny, wspomniany K. Bystry. Natomiast historię Polski wykładali w II klasie po 2 godziny tygodniowo wspomniany J. Pyrkie, a w klasach III-IV wspomniany W. Krajewski. Kaligrafii w łęczyckiej szkole uczył w pierwszym półroczu z kolei wspomniany B. Kussy, w drugim semestrze wspomniany K. Laurysiewicz. Nauką rysunków zajmowali się w klasach I-III wspomniany J. Pinko a w klasie IV w drugim półroczu wspomniany K. Laurysiewicz²⁷.

W części poświęconej *Zbiorom naukowym* podano z kolei liczbę książek i czasopism znajdujących się w bibliotece szkolnej oraz liczbę zbiorów muzeum szkolnego. Według tego *Popisu* 1826 księgozbiór szkolny liczył 727 dzieł w 1433 woluminach oraz 262 czasopisma. Z kolei w muzeum znajdowało się 139 *narzędzi*

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem, s. 4-6.

matematycznych, fizycznych i aparatów chemicznych²⁸.

W tej części także podziękowano darczyńcom, którzy wzbogacili zbiory biblioteczne swoimi darami książkowymi oraz wymieniono te osoby oraz tytuły książek, które dzięki nim znalazły się w łęczyckiej szkole: Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przekazała czasopismo *Izys Polska* i inne dzieła w liczbie 6 sztuk. Królewski Uniwersytet Warszawski przekazał 8 sztuk różnych rozpraw. Błażej Zaleski, dzierżawca Śliwnik, przekazał *Chronica Polonorum* Macieja z Miechowa²⁹ oraz 2 sztuki innych dzieł. Kazimierz Dąbrowski, dziedzic Trojan, przekazał *Konstytucje Sejmów Walnych Warszawskich od roku 1564 do roku 1662*. Antoni Kosobudzki, dziedzic Siedlewa, przekazał *Biblię* edycję królewiecką. Kawiecki, dziedzic Charbic przekazał *Konstytucje, Statuta i Przywileje koronne i W. X. Litewskiego* zebrane przez Stanisława Koźuchowskiego³⁰.

Chylewski, kapitan żandarmerii, przekazał *Sarmatides seu Satyrae cujusdam Equitis Poloni*³¹.

Anastazy Tomkiewicz, obywatel miasta Łęczycy, przekazał *Życie Jerzego Ossolińskiego* autorstwa Franciszka Bohomolca³². Z kolei Andrzej Stochel, były profesor łęczyckiej szkoły, przekazał 9 sztuk różnych dzieł. Ks. Piotr Polkowski przekazał 1 wolumin *Kazań i mów w różnych okolicznościach mianych*. Cyryl Truszkowski, były uczeń Szkoły Wydziałowej, przekazał *Jeografie* Dominika Gabriela

²⁸ Ibidem, s. 6; Szkoła Wydziałowa przejęła księgozbiór pojezuicki; dla porównania w 1817 r. w bibliotece szkolnej znajdowało się 250 książek (oprócz tych, które zakupione zostały z funduszu opłat od uczniów), co zdaniem ówczesnego zastępcy rektora szkoły było zbyt mało, żeby zwać ją w ogóle biblioteką, ale w 1824 r. było już 1071 książek i 33 wzory rysunkowe oraz 217 sztuk narzędzi matematycznych i fizycznych w muzeum szkolnym w 1827 r. 1418 książek, 6 atlasów geograficznych, 160 map, 112 czasopisma, 160 wzorów rysunkowych i 82 wzory kaligraficzne, oraz 240 sztuk narzędzi matematycznych i fizycznych w muzeum szkolnym, w 1830 r. 1875 książek 445 woluminów czasopism, 220 rysunków i 178 wzorów kaligraficznych oraz 314 narzędzi matematycznych i fizycznych w szkolnym muzeum, w 1838 r. 1096 dzieł w 2262 woluminach, 7136 numerów pism periodycznych, 12 atlasów, 242 mapy geograficzne, 32 wzory rysunkowe, 116 wzorów kaligraficznych, muzeum z kolei posiadało 82 różne przyrządy matematyczne, 280 fizycznych, 20 sztuk minerałów, w 1845 r. w bibliotece szkolnej było 1232 tytuły w 2668 woluminach 2530 tomów o wartości, w 1851 r. 3031 tomów, 13502 numery czasopism a w 1859 r. już 3200 tomów (RIRiE 1, s. 191; 2, s. 303; 3, s. 221; M. Adrianek, op. cit., s. 23, 42; S. Pytlas, R. Rosin, K. Woźniak, op. cit., s. 332; M. Pisarkiewicz, op. cit., s. 25).

²⁹ Maciej z Miechowa (Miechowita), *Chronica Polonorum* [Estreicher, cz. III, t. 11, Kraków 1907, s. 356-357].

³⁰ Stanisław Koźuchowski, *Constytucje, statuta y przywileje Koronne y W. X. Lit. na walnych sejmach od roku panskiego 1550 aż do roku 1726 uchwalone ad ideam Herburta zebrane, et ad ordinem alphabeti, w Mokrzku 1732* [Estreicher, cz. III, t. 9, Kraków 1905, s. 199].

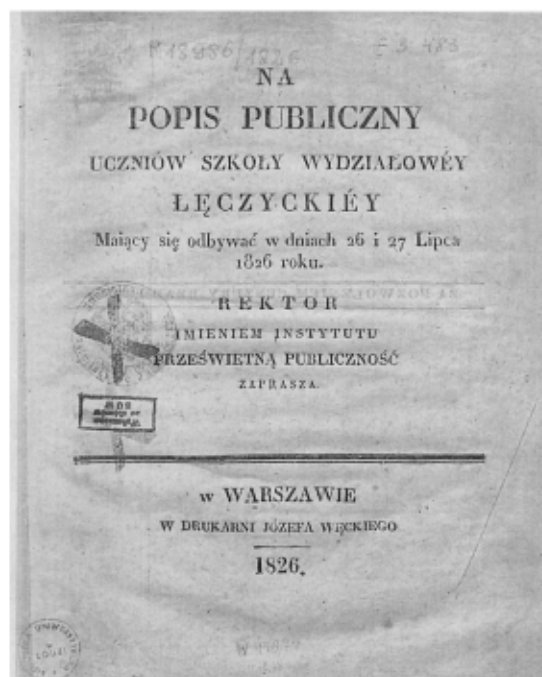
³¹ Antoni Józef Poniński, *Sarmatides seu Satyrae cujusda Equitis Poloni... a Joanne Maximiliano Krolikiewicz Dedicatae* Warszawa 1741 [Estreicher, cz. III, t. 14, Kraków 1913, s. 52].

³² Franciszek Bohomolec, *Życie Jerzego Ossolińskiego Kanderza Wielkiego Koronnego*, Warszawa 1805 [Estreicher XIX, wyd. 2, t. 2, Kraków 1961, s. 427].

Szybińskiego (pijara) i Karola Wyrwicza (jezuity)³³. Aleksander Ostrowski, również były uczeń łęczyckiej szkoły, przekazał 3 sztuki różnych pomniejszych dzieł.

Jan Rakowiecki, uczeń IV klasy, przekazał *Joannis Broschii Curzeloviensis Arithmetica*³⁴ oraz 4 sztuki innych dzieł polskich. Z kolei Atanazy Trzciński, uczeń IV klasy przekazał 5 sztuk dzieł autorów klasycznych łacińskich. Józef Linkowski, uczeń III klasy, przekazał 2 sztuki dzieł autorów klasycznych łacińskich a Jerzy Dury, uczeń III klasy, przekazał 1 sztukę dzieł autorów klasycznych łacińskich³⁵.

Popis 1826 zamyka krótka rozprawa J. Pyrkie poświęcona zaprowadzeniu chrześcijaństwa na Litwie przez króla Władysława Jagiełłę w 1387 r.³⁶

³³ D. Szybiński, *Atlas dziecinny czyli nowy sposób do nauczania dzieci geografii i, krótki, łatwy, najdoskonalszy przez przyłączone nowej inwencji XXIV kart geografii cznych z wykładem onychże, zawierający dokładniejsze opisanie Polski y Litwy tudzież naukę o sferze w której obroty gwiazd y planet, systemata czyli rozporządzenie świata, używanie globu, wymiar dróg geografii cznych dawny y terażniejszy, są opisane. Z francuskiego przełożony, powiększony, y poprawiony przez...*, Warszawa 1772 [Estreicher, cz. III, t. 19, Kraków 1934, s. 317; K. Wyrwicz, *Geografia powszechna czasów terażniejszych albo opisanie krótkie całego świata, ich położenia, granic, płodu ziemnego, skłonności obywateli, handlu, obyczajów etc. etc. Z najświeższych wiadomości, krajopisarzy i wędrowników zebrana ku pożytkowi młodzi narodowej na szkoły publiczne wydana*, Warszawa 1770, 1773, 1778, 1794; Wilno 1794 [Estreicher, cz. III, t. 22, Kraków 1939, s. 453-455].

³⁴ Jan Brożek (Broschius), *Arithmetica integrorum edita*, Cracoviae 1620 [Estreicher, cz. III, t. 2, Kraków 1894, s. 362].

³⁵ BUL. *Popis 1826*, s. 7-8.

³⁶ Ibidem, s. 9-12.

Popis 1827 został wydany w formie czternastostronicowego poszytu w Warszawie w 1827 r., a wydrukowany w Drukarni Józefa Węckiego. Na stronie tytułowej znajduje się informacja, że Rektor wraz ze Zgromadzeniem Nauczycielskim zaprasza na ów *Popis*³⁷. Na drugiej stronie *Popisu 1827* znajduje się zgoda Józefa Kalasantego Szaniawskiego Dyrektora Generalnego Wychowania Publicznego w Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, kierownika Biura Cenzury³⁸.

Popis 1827 został podzielony na następujące części: *Porządek Popisu*, *Skład nauczycieli i przedmioty przez nich wykładane w roku 1826/1827*, krótka rozprawa pt.: *Krytyka historyczna czyli dochodzenie prawdy historycznej oraz Nazwiska uczniów, którzy przez chwalebne obyczaje i pilność w naukach na Nagrodę, Pochwałę lub Promocyję do wyższej klasy zasłużyli*³⁹.

W *Porządku Popisu* poinformowano w jakich godzinach odbędą się publiczne prezentacje uczniów z poszczególnych przedmiotów. I tak w dniu 27 lipca od godziny 8 rano do godziny 8.30 rano miał odbyć się popis z nauki religii i moralności w klasie I, od godziny 8.30 do godziny 9.30 popis z języka polskiego i łaciny w I klasie, od godziny 9.30 do godziny 10 z historii naturalnej w I klasie, od godziny 10 do godziny 11 z języka polskiego w klasach II-IV, od godziny 11 do 12 z arytmetyki i algebry w klasach II-IV, od godziny 3 po południu do godziny 3.45 z nauki religii i moralności w klasach II-IV, od godziny 3.45 do godziny 4.30 z historii naturalnej w klasach II-IV, od godziny 4.30 do 5.30 z geometrii w klasach II-IV, a od godziny 5.30 do godziny 6 z języka francuskiego w klasach III-IV. Z kolei następnego dnia (28 lipca) od godziny 8 rano do godziny 9.15 miała odbyć się prezentacja uczniów z łaciny w klasach II-IV, od godziny 9.15 do godziny 10 z języka niemieckiego w klasach II-IV, od godziny 10 do godziny 10.45 z geografii w klasach II-IV, od godziny 10.45 do 11.30 z arytmetyki w klasie I, od godziny 11.30 do godziny 12 z historii powszechnej i geografii w klasie I, od godziny 3 po południu do godziny 3.45 z historii Polski w klasach II-IV, od godziny 3.45 do 4.30 z historii powszechnej w klasach II-IV, od godziny 4.30 do 5.30 z fizyki w klasach II-IV, a od godziny 5.30 do godziny 6 z deklamacji⁴⁰. W czasie popisu uczniowie mieli także wykazać się umiejętnością kaligrafii i sporządzaniem rysunków. *Popis* miało zakończyć rozdanie nagród, pochwał i promocji do następnych klas⁴¹.

W części zatytułowanej *Skład nauczycieli...* wymieniono nauczycieli poszczególnych przedmiotów nauczanych w łęczyckiej szkole w roku szkolnym 1826/1827. Rektor J. J. Szmidel nauczał algebry i geometrii w klasie IV oraz geografii w III-IV, ks. prefekt Feliks Lisiecki wykładał religię i naukę moralności we wszystkich klasach, profesor K. Bystry nauczał łaciny w klasach III-IV oraz historii powszechnej w klasach II-IV i geografii w klasach I-II, zastępca profesora J. Pyrkie uczył języka polskiego w klasach II-IV, historii Polski w klasach II-III i historii powszechnej

³⁷ WBPŁódź. *Popis 1827*, s. 1.

³⁸ Ibidem, s. 2.

³⁹ Ibidem, s. 4-14.

⁴⁰ Ibidem, s. 3.

⁴¹ Ibidem.

w klasie I, zastępca profesora W. Krajewski uczył arytmetyki i geometrii w klasach I-III i historii polski w klasie IV, nauczyciel Józef Rakowski uczył łaciny w klasie II, języka niemieckiego w klasach II-IV oraz języka francuskiego w klasach III-IV, zastępca nauczyciela J. Pinko wykladał z kolei historię naturalną i fizykę we wszystkich klasach, a także uczył rysunku w klasie III, zastępca nauczyciela K. Laurysiewicz nauczał języka polskiego, łaciny i kaligrafii w klasie I oraz rysunku w klasach I-II, natomiast nauczyciel B. Kussy uczył kaligrafii w klasie II⁴².

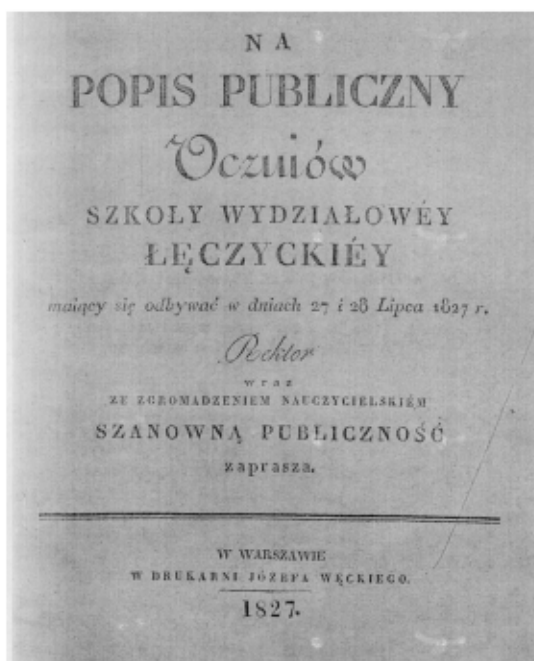
Po tej części *Popisu 1827* następuje krótka rozprawa o krytyce historycznej autorstwa wspomnianego K. Bystrego⁴³.

W części zatytułowanej *Nazwiska uczniów...* wymieniono nagrodzonych, pochwalonych i promowanych do następnych klas uczniów łęczyckiej Szkoły Wydziałowej. Uczniami, którzy otrzymali promocję z nagrodą byli: w klasie I Andrzej Estkowski, Maksymilian Gutowski i Ludwik Neugebauer, w klasie II Ignacy Niewiarowski, Andrzej Kochanowski, Szymon Magnuski, w klasie III Eustachy Dąbrowski, Ksawery Lipiński, Julian Chodecki. Do tych, którzy otrzymali promocję z pochwałą należeli: w klasie I Stanisław Śliwiński, Szczepan Wadowicz i Władysław Włostowski, w klasie II Nikodem Basiński, Walery Kruszewski, Antoni Chyczewski, Ferdynand Krone, Józef Górski, Teofil Świątczak, w klasie III Franciszek Kochanowski, Korneli Kozerski, Adam Skrzynecki, Jakub Stępowski, w klasie IV ukończył kurs szkoły z pochwałą Apolinary Grzegorzewski, a na samą pochwałą zasłużył Kazimierz Sztembath, uczeń II klasy. Natomiast na samą promocję do następnej klasy otrzymali: w klasie I Józef Barykowski, Julian Chmielewski, Ksawery Chobrzyński, Maksymilian Drażewski, Ludwik Drzewiecki, Konstanty Duży, Faustyn Gadomski, Józef Gaize, Antoni Goldman, Ludwik Hakel, Aleksander Kaliński, Stanisław Kamiński, Emilian Kłobukowski, Korneli Konarski, Aleksander kruszewski, Józef Lelewski, Karol Rayski, Franciszek Skrzynecki, Antoni Smoliński, Aleksander Sobocki, Marceli Tydeman i Adam Wolski, w klasie II Józef Bernhagen, Feliks Brocki, Mateusz Chrzanowski, Aleksander Dąbrowski, Antoni Dąbrowski, Jan Dąbrowicz, Józef Dzierzbicki, Józef Gaiewski, Edward Hagemeister, Jan Janicki, Ludwik Jerzmanowski, Józef Kamiński, Franciszek Kłobukowski, Ferdynand Kryński, Józef Kussy, Marcin Polkowski, Aleksander Skrzyński, Leon Wasilewski, Karol Wysocki, Leonard Zarzycki, w klasie III: Konstanty Drzewiecki, Michał Hewel, Ezechił Kruszewski, Jakub Krzęciewski, Franciszek Krzyżanowski, Antoni Oyrzanowski, Romuald Trzciński, Anastazy Wysocki, Edmund Zabokrzycki, Józef Zaleski i Ludwik Zaleski. Z kolei ukończyli IV klasę i tym samym całą szkołę Andrzej Maciatowicz, Julian Odechowski, Franciszek Prądzyński, Romuald Skrzynecki, Tomasz Rychowiecki i Ignacy Zabokrzycki⁴⁴.

⁴² Ibidem, s. 4.

⁴³ Ibidem, s. 5-12.

⁴⁴ Ibidem, s. 13-14.

Znaczenie Popisów Uczniowskich jako źródła do dziejów łęczyckiej Szkoły Wydziałowej

Popisy uczniów z 1826 i 1827 są doskonałym źródłem do prezentacji dziejów Szkoły Wydziałowej w Łęczycy w połowie lat 20. XIX w. Dzięki nim dowiadujemy się jakich przedmiotów szkolnych i w jakiej ilości nauczano w tej placówce oświatowej – były to religia i obyczaje, język polski, łacina, język niemiecki, język francuski, matematyka, fizyka, historia naturalna, historia Polski, historia powszechna, geografia, kaligrafia i rysunki. Znamy również imiona i nazwiska nauczycieli wykładających te przedmioty, a także imiona i nazwiska uczniów, którzy otrzymali promocję (wśród nich także tych z nagrodami i pochwałami) do następnej klasy, bądź ukończyli szkołę: w 1827 r. promocję uzyskało w klasie I 28 uczniów na 54, w klasie II 29 na 52, w klasie III 18 na 31, a klasę IV i tym samym szkołę ukończyło 7 na 20 czyli w sumie promocję uzyskało 82 na ogólną liczbę 157 uczniów⁴⁵. *Popis 1826* zawiera także informacje na temat ilości zbiorów biblioteki i muzeum szkolnego⁴⁶.

⁴⁵ Ibidem; RIRIE 2, s. 303; w pierwszym semestrze roku szkolnego 1819/1820 szkoła liczyła 122 uczniów w drugim 114, w 1824 r. w I klasie było 41, w klasie II 42, w klasie III 23, w klasie IV 11 razem 124 uczniów drugi semestr; w 1830 r. w I klasie było 60 uczniów, w klasie II 54, w klasie III 40, a w klasie IV 18 czyli razem 172, w 1831/1832 w pierwszym semestrze 131, w drugim 150, w 1834 r. było 104 lub 105 (pierwszy semestr) w drugim 16, w 1835 140, w 1836 146, w 1838 178, w 1842/1843 w pierwszym semestrze 204 w drugim semestrze 200, w 1845/1846 w pierwszym semestrze 209, w drugim 201, w 1849/1850 130, w 1853/1854 180, w 1855/1856 187, w 1862 290 (RIRIE 1, s. 191; 3, s. 221; M. Rawicz-Witanowski, op. cit., s. 181; S. Pytlaś, R. Rosin, K. Woźniak, op. cit., s. 329; M. Pisarkiewicz, op. cit., s. 25).

⁴⁶ Zob. wyżej.

References/Bibliografia

Źródła i wydawnictwa źródłowe

Na Popis Publiczny uczniów Szkoły Wydziałowej Łęczyckiej mający się odbywać w dniach 26 i 27 Lipca 1826 roku, w Warszawie 1826, Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego, sygn. P 18986/1826.

Na Popis Publiczny Uczniów Szkoły Wydziałowej Łęczyckiej mający się odbywać w dniach 27 i 28 Lipca 1827 r., w Warszawie 1827, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi, sygn. 356547/86.

Rocznik Instytutów Religijnych i Edukacyjnych w Królestwie Polskim 1, 1824; 2, 1826/1827; 3, 1830.

Opracowania

Adrianek M., *Biblioteki publicznych szkół średnich Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego do r. 1831*, „Roczniki Biblioteczne” R. 22, 1978, s. 11-55.

Estreicher K., *Bibliografia polska*, cz. III: *Obejmująca druki stuleci XV-XVIII w układzie abecedowym*, t. 2, 9, 11, 14, 19, 22, Kraków 1894-1939.

Estreicher K., *Bibliografia polska XIX stulecia*, wyd. drugie, t. 2, Kraków 1961.

Łęczyca, [w:] *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995*, opr. L. Grzebień, Kraków 2004, s. 387.

Pisarkiewicz M., *Przyczynek do dziejów szkolnictwa średniego w Łęczycy (do 1939 roku)*, [w:] *Z dziejów Liceum Ogólnokształcącego im. Kazimierza Wielkiego w Łęczycy*, Łęczyca 2006, s. 19-32.

Popłatek J., *Komisja Edukacji narodowej. Udział byłych jezuitów w pracach Komisji Edukacji Narodowej*, Kraków 1973.

Puget W., *Zespół jezuicki w Łęczycy*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”, t. 32, 1987, s. 17-26.

Pytlaś S., Rosin R., Woźniak K., *Lata zaborów*, [w:] *Łęczyca. Monografia miasta do 1990 roku*, red. R. Rosin, Łęczyca 2001, s. 225-350.

Rawicz-Witanowski M., *Monografia Łęczycy*, Kraków 1899.

Rosin R., *Od początku XVII w. do schyłku XVIII w.*, [w:] *Łęczyca. Monografia miasta do 1990 roku*, red. R. Rosin, Łęczyca 2001, s. 153-224.

***Popisy Publiczne Uczniów Szkoły Wydziałowej w Łęczycy
z 1826 i 1827 roku***

Streszczenie:

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie 2 źródeł do historii Szkoły Wydziałowej w Łęczycy: *Popisy Uczniów* z 1826 i 1827 r. Publikacja podzielona została na 3 części. W pierwszej zaprezentowana została krótka historia tej szkoły. W drugiej, zasadniczej, omówiono owe *Popisy*, natomiast w trzeciej, podsumowującej, przedstawiono ich znaczenie dla poznania historii łeczyckiej Szkoły Wydziałowej.

Słowa kluczowe: Szkoła Wydziałowa, Łęczycza, Publiczne Popisy Uczniów, 1826-1827

***Public Performances by Students of the Faculty School in Leczyca
in 1826 and 1827***

Summary:

The aim of this article is to present 2 sources to the history of the Faculty School in Leczyca: Student Performances from 1826 and 1827. The publication is divided into 3 parts. The first one presents a short history of this school. The second, basic one, discusses these Performances, while the third, summarizing one, presents their significance for getting to know the history of the Faculty School in Łęczycza.

Key words Faculty School, Leczyca, Public Performances by Students, 1826, 1827